

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE A MOLDOVEI

Cu titlu de manuscris
CZU: 331.5:377.1(478)(043)

MIDARI VERONICA

**ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL TEHNIC ȘI MODALITĂȚI DE AJUSTARE LA
RIGORILE PIEȚEI MUNCII**

521.01 – TEORIE ECONOMICĂ ȘI POLITICI ECONOMICE

Autoreferatul tezei de doctor în științe economice

CHIȘINĂU, 2016

**Teza a fost elaborată în cadrul catedrei „Teorie economică și politici economice”,
Academia de Studii Economice a Moldovei**

Conducător științific:

TOMȘA Aurelia – doctor în economie, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

ULIAN Galina, doctor habilitat în economie, profesor universitar

VACULOVSCHI Dorin, doctor în economie, conferențiar universitar

Membrii Consiliului Științific Specializat:

BELOSTECINIC Grigore, președinte, academician, doctor habilitat în economie, profesor universitar

BUCOS Tatiana, secretar științific, doctor în economie, conferențiar universitar

FEURAȘ Eugenia, doctor habilitat în economie, profesor universitar

COJUHARI Andrei, doctor habilitat în economie, profesor universitar

POGOLȘA Lilia, doctor habilitat în pedagogie, conferențiar universitar

PATRAȘCU Dumitru, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

Susținerea tezei va avea loc la 26 aprilie 2016, orele 14.00, în ședința Consiliului științific Specializat D32-521.01-02 – „Teorie economică și politici economice”, din cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei, pe adresa: Chișinău, str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni nr. 61, Bl. A, Sala Senatului.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională, Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice a Moldovei și pe site-ul Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 24 martie 2016

**Secretar științific
al Consiliului științific specializat,**
doctor în economie, conferențiar universitar

BUCOS Tatiana

Conducător științific
doctor în economie, conferențiar universitar

TOMȘA Aurelia

Autor

MIDARI Veronica
© Midari Veronica, 2016

I. REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare. Scopul primar al oricărei economii este creșterea nivelului de trai al populației și asigurarea unor condiții decente pentru dezvoltare și soluționarea dezechilibrelor economice interne și externe. Creșterea economică depinde direct de educație și formarea profesională, de modalitatea de organizare și finanțare a sistemului educațional și de prioritatea care i se acordă în cadrul politicilor țării. Importanța educației și rolului său în dezvoltarea social-economică din spațiul european este exprimată prin aprobarea unui șir de strategii și acorduri, cele mai importante fiind **Strategia Europa 2020** și **Educație și formare profesională 2020 (ET 2020)**. Documentele strategice care pun accent pe educație din perspectiva dezvoltării economice pentru Republica Moldova sunt: **Acordul de Asociere** între Republica Moldova și Uniunea Europeană (Legea Nr. 112 din 02.07.2014, Capitolul 23, Art.123), **Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova – 2020”** și **Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional tehnic pentru anii 2013-2020**. În aceste documente este stipulată prioritatea de racordare a sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă, în scopul sporirii eficienței economiei și majorării ratei de ocupare pentru asigurarea creșterii economice sustenabile.

Actualitatea temei de cercetare este determinată de importanța formării profesionale și de faptul că asigurarea economiei naționale cu forță de muncă calificată, capabilă de a se adapta rapid la rigorile pieței muncii și condițiile schimbătoare ale mediului economic devine una din cele mai acute probleme atât în spațiul european, cât și în Republica Moldova. Forța de muncă formată în învățământul profesional tehnic actual nu corespunde cerințelor pieței muncii din punct de vedere calitativ și cantitativ. Această problemă este exacerbată de schimbările legate de economia globalizării, care impune cerințe sporite față de angajați, privind calitatea, productivitatea, capacitatea de orientare rapidă în dependență de condiții și de procese tehnologice în schimbare. Dezechilibrele existente pe piața muncii reprezintă un impediment pentru creșterea economică sustenabilă a Republicii Moldova.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. În condițiile integrării în economia globalizată, în economia bazată pe cunoaștere, o prerogativă de primă importanță devine formarea profesională de calitate cu scopul de echilibrare a pieței muncii, obținere a performanțelor economice, asigurării unei creșteri economice sustenabile, și, în cele din urmă creșterii bunăstării și speranței de viață a populației. Educația și formarea profesională au efecte de transmisie directe asupra parametrilor economici. Particularitățile sistemelor de formare profesională și modalitățile de interacțiune și influențare a economiilor naționale reprezintă problemele de cercetare aflate în vizorul cercetătorilor internaționali și autohtoni.

În cadrul cercetării efectuate au fost studiate lucrările economiștilor care au pus fundamentele cercetării în domeniul capitalului uman și impactului educației asupra creșterii economice. Aceste subiecte au fost examinate în lucrările următorilor economiști: Schultz, Th., Kendrick, M., Becker, H., Mincer, J., Blaug, R., Lucas, H., Uzawa, Azaridis, Drazen, P., Barro, P., Romer, Weill, J., Crawford, M., Kiker, B., Psachropoulos, G., Grossman, C. A., Anderson și M. J. Bowman, M. Spence, P. Bourdieu. Fenomenul acumulării capitalului uman a fost studiat în lucrările cercetătorilor W. Petty, A. Smith, D. Ricardo, J. Mill, K. Marx, F. List, L. Walras, A. Marshall, E. Durkheim, M. Weber. Asimilarea capitalului uman a fost studiată în baza cercetărilor realizate de către K. Arrow, M. Sidrauski, R. Lucas, S. Rebelo, Aghion și Howitt, Grossman și Helpman, Nelson și Phelps, Benhabib și Spiegel. Externalitățile generate de educație au fost studiate în lucrările cercetătorilor Krugman, Acemoglu, Angrist, Rotemberg, Jacobs, Fukuyama, Bjornskov, Easterly, Alesina, Heckman și Klenow. Educația ca infrastructură socială a fost studiată în lucrările cercetătorilor

Acemoglu, Acemoglu și Robinson, Alesina și Rodrik, Austin-Smith, Krusell și Rios-Rull, Parente și Prescott, Perotti, Persson și Tabellini, Roland. Educația ca sector al economiei a fost studiată în baza lucrărilor lui Alan Fisher, Colin Clark și Jean Fourastié, Peter Busch, Tor Selstad, R. E. Kutscher și J. A. Mark, H. Kahn. Creșterea economică echilibrată se referă la creșterea într-o măsură egală a capacităților umane și a activelor fizice care produc bunuri și servicii, abordare care a fost studiată în lucrările lui Solow și Swan. Capitalul intelectual a fost studiat în lucrările lui Carpenco M.

În calitate de suport teoretico-științific au servit, de asemenea, rezultatele cercetărilor și investigațiile autorilor din Republica Moldova. În acest context competitivitatea economiei naționale în condițiile economiei cunoașterii a fost cercetată de savanții autohtoni Grigore Belostecinic, Dumitru Moldovanu, Făuraș Eugenia, Șișcan Nadejda, Cotelnic Ala, Filip Nolea, Tatiana Bucos, Stoican Mirela. Lucrările științifice în domeniul eficientizării învățământului în baza managementului, standardelor curriculare aparțin cercetătorilor L. Pogolșa, D. Pătrașcu. Lucrările științifice în domeniul învățământului profesional tehnic din Republica Moldova aparțin cercetătorilor, Eșanu I., Palade G. (managementul educațional), Rudic M. (standardele ocupaționale), Vasiliev M., Amariei V. (formarea profesională a cadrelor didactice de specialitate), Poștan L. (formarea pe tot parcursul vieții).

Problema științifică importantă, soluționată în domeniul cercetat este dezechilibrul dintre oferta educațională a învățământului profesional tehnic și cererea pieței muncii, ceea ce determină randamentul redus al investițiilor în sistemul de formare profesională.

Scopul cercetării efectuate: Analiza modelelor și factorilor care determină eficiența sistemului de formare profesională în cadrul învățământului profesional tehnic cu identificarea modelului cel mai eficient, în condițiile căruiua oferta forței de muncă contribuie la echilibrarea pieței muncii și creșterea economică sustenabilă.

Obiectivele de cercetare se axează pe:

- sistematizarea abordărilor teoretice cu privire la impactului educației profesionale asupra economiei;
- identificarea efectelor de transmisie a educației asupra indicatorilor economici de rezultate;
- analiza dezechilibrelor în Republica Moldova privind oferta educațională a sistemului de învățământ profesional tehnic și estimarea efectelor economice;
- identificarea cauzelor dezechilibrelor dinte oferta educațională a sistemului de sistemului de învățământ profesional tehnic și cerințele pieței muncii;
- identificarea experienței mondiale privind modelele de organizare și funcționare a sistemului de învățământ profesional tehnic și analiza posibilităților de adaptare a acestora la realitățile economiei Republicii Moldova;
- estimarea randamentului investițiilor în diferite modele de organizare a sistemului de învățământ profesional tehnic și identificarea modelului avantajos pentru condițiile economice ale Republicii Moldova.

Metodologia cercetării științifice. Fundamentul filosofico-metodologic al cercetării l-a constituit abordarea sistemică a formării profesionale în învățământul profesional tehnic. În cercetare au fost aplicate: analiza și sinteza; inducția și deducția; analiza comparativă, metoda extrapolării. Analiza datelor empirice este succedată de recomandări strategice privind modalitatea de organizare și funcționare a sistemului de învățământ profesional tehnic.

Baza informațională folosită în procesul elaborării acestei lucrări cuprinde sursele legislative ce țin de învățământ și, în special, de învățământul profesional tehnic, rapoartele naționale și internaționale privind problemele, modul de organizare și progresele înregistrate în procesul

reformelor din învățământul profesional tehnic, bibliografia de specialitate, statistici oferite din surse oficiale datele Biroului Național de Statistică și ale Ministerul Educației al Republicii Moldova; rapoarte și studii ale centrelor analitice „Expert - Grup”, IDIS „Viitorul”, Institutul de Politici Publice; ale Institutului de Științe ale Educației; site-urile organismelor internaționale (Banca Mondială, OECD, UE, CEDEFOP, UNDP), baze de date accesibile online, rezultatele interviurilor aprofundate semi-structurate cu angajații instituțiilor de învățământ profesional tehnic.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă în următoarele:

- S-a argumentat transformarea educației în ramură distinctă a economiei, fapt ce derivă din corelarea finalităților sistemului educațional cu necesitățile pieței muncii;
- Au fost determinate efectele de transmisie ale educației asupra indicatorilor economici de rezultate și demonstrat faptul că educația contribuie direct la generarea veniturilor naționale, sporirea nivelului de consum, creșterea cheltuielilor guvernamentale și investițiilor, astfel influențând substanțial creșterea economică sustenabilă;
- Au fost identificați și cuantificați factorii de risc, eforturile și beneficiile pentru actorii de pe piața muncii, rezultate din diverse modele de organizare și funcționare a sistemului de învățământ profesional tehnic în Republica Moldova;
- A fost realizată o analiză comparativă a randamentului investițiilor în diverse forme alternative de organizare a sistemului de ÎPT, ținând cont de gradul de satisfacție al angajatorului privind calitatea forței de muncă oferite;
- Au fost oferite soluții practice privind modul de organizare și funcționare a sistemului de învățământ profesional tehnic în condițiile specifice ale economiei Republicii Moldova;
- A fost recomandat un model, adaptat de autor la realitățile Republicii Moldova, de organizare eficientă a dialogului social pentru susținerea învățământului profesional tehnic care permite corelarea finalităților acestuia cu rigorile pieței muncii.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă: Semnificația teoretică a lucrării constă în transferarea sistemului de educație profesional tehnică din arealul de cercetare al managementului în cel al teoriei economice. Au fost fundamentate științific politicile economice necesare creării modelului de organizare a învățământului profesional tehnic, prin care se asigură un randament înalt al investiției în educație în Republica Moldova.

Valoarea aplicativă a lucrării ține de domeniul de formare profesională a forței de muncă creată în învățământul profesional tehnic. Aplicativitatea constă în identificarea modelului eficient de organizare și funcționare a sistemului de învățământ profesional tehnic în condițiile specifice Republicii Moldova. Eficiența modelului a fost demonstrată în baza analizei mecanismelor de interacțiune dintre diverși actori implicați în dialogul social care, fiind organizați într-un anumit mod, pot aduce valoare adăugată procesului de formare profesională. Acest model pune accent pe utilizarea eficientă a banilor publici pentru formarea profesională, sporește calitatea forței de muncă formate în sistemul de învățământ profesional tehnic, echilibrează cererea și oferta forței de muncă și în cele din urmă contribuie la creșterea economică sustenabilă. Ca rezultat al implementării modelului propus, au fost oferite recomandări practice care au fost incorporate în Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional tehnic pentru anii 2013-2020, Regulamentul de organizare și funcționare a Centrului Republican de Dezvoltare a Învățământului Profesional, Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Național Coordonator pentru Învățământul Profesional, Regulamentul de organizare și funcționare a Centrelor de Excelență. (Certificatul de implementare se anexează).

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

- Rolul educației în circuitul economic general și efectele de transmisie a educației asupra parametrilor economici de rezultate, care asigură fundamentul creșterii economice sustenabile;
- Argumentarea necesității de reformare a ÎPT prin identificarea cauzelor necorespunderii ofertei educaționale, formate în acest sistem, rigorilor pieței muncii;
- Estimarea și cuantificarea eforturilor, riscurilor și evaluarea beneficiilor pentru actorii de pe piața muncii pentru diverse modele de organizare și funcționare a sistemului de învățământ profesional tehnic în Republica Moldova;
- Evaluarea randamentului investițiilor în diverse modele de organizare și funcționare a sistemului de învățământ profesional tehnic în Republica Moldova și identificarea modelului optim pentru realitățile țării;

Implementarea rezultatelor științifice:

Ca rezultat al studierii subiectului de cercetare, au fost oferite recomandări practice care au fost incorporate în Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional tehnic pentru anii 2013-2020, Regulamentul de organizare și funcționare a Centrului Republican de Dezvoltare a Învățământului Profesional, Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Național Coordonator pentru Învățământul Profesional, Regulamentul de organizare și funcționare a Centrelor de Excelență.

Aprobarea rezultatelor investigației. Principalele teze ale lucrării au fost expuse în cadrul conferințelor, simpozioanelor științifico-practice la nivel național și internațional, printre care: conferința științifică internațională „Le role des universités et des universitaires dans l'économie de la connaissance”, Chișinău – Paris 2012; conferința științifică internațională “60 ani de învățământ economic superior în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic”, Chișinău, ASEM, 2013; conferința științifico-practică națională cu participare internațională “Creșterea economică calitativă: aspecte teoretice și practice”, Chișinău, ASEM, 2014; Simpozionul Științific al Tinerilor Cercetători, vol. I, Chișinău, ASEM, 4-5 aprilie 2014; conferința internațională “Professional Education and Economic Needs of the Black Sea Region”, Chișinău, 24 aprilie, 2015.

Publicații la tema tezei. Rezultatele cercetării au fost expuse în 10 publicații, cu un volum total de 4,8 coli de autor.

Structura lucrării: introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie din 251 titluri, 23 anexe, 125 pagini text de bază ilustrat cu 24 tabele, 40 figuri.

Cuvinte cheie: capital uman, piața muncii, dezechilibre pe piața muncii, mecanisme de transmisie, forța de muncă, educație și formare profesională, învățământ profesional tehnic, ofertă educațională, standarde ocupaționale, calificări profesionale, Cadrul Național al Calificărilor, Cadrul European al calificărilor, Comitete Sectoriale, satisfacție a angajatorilor, randament al investițiilor în educație, eficiența sistemului educațional.

II. CONȚINUTUL TEZEI

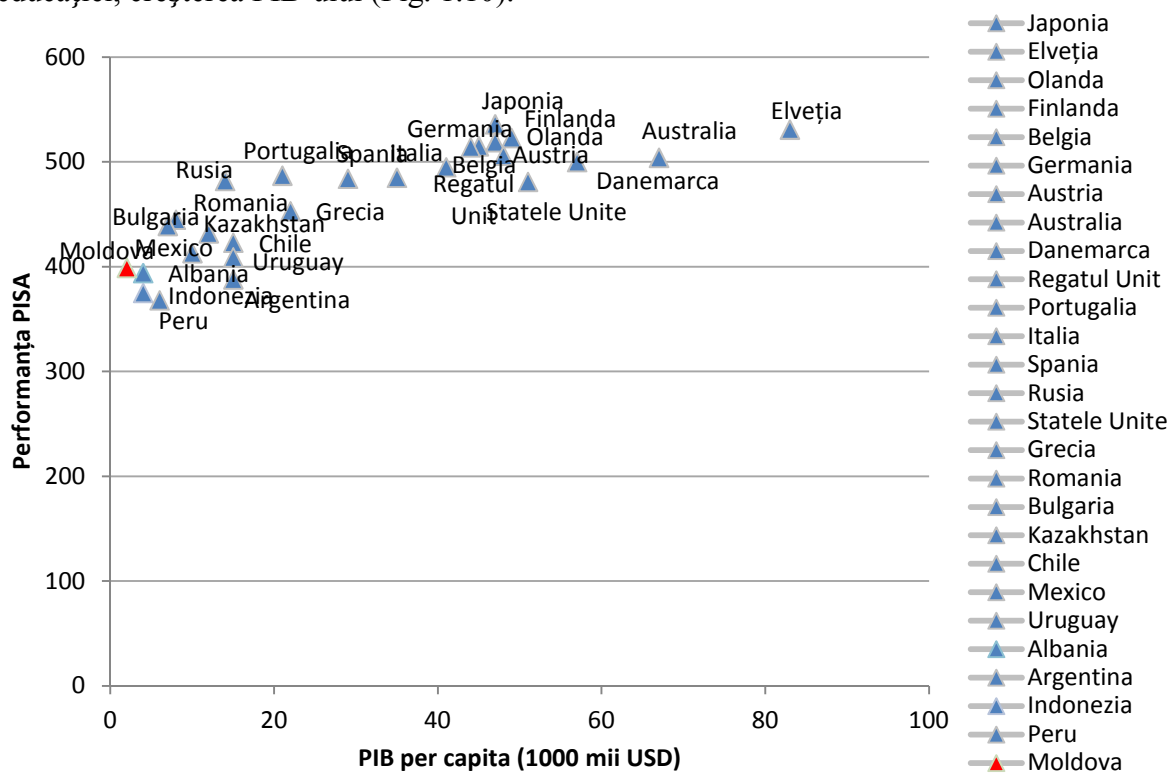
În **Introducere** se argumentează actualitatea și importanța temei investigate, este formulat scopul și obiectivele cercetării, este prezentată noutatea științifică a cercetărilor efectuate, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, informație privind aprobarea rezultatelor cercetării și sumarul compartimentelor tezei.

În **Capitolul I Impactul educației asupra pieței muncii în sistemul economic: abordări teoretice și metodologice.** În acest capitol se descriu abordările legate de direcțiile de transmisie a

finalităților educației asupra variabilelor economice. Începând cu anii 60, când a devenit actuală ideea calității forței de muncă, datorită progresului tehnico-științific, s-a fundamentat viziunea în baza căreia forța de muncă educată și competentă este forța motrice a economiei. Beneficiile unei educații profesionale tehnice bune nu se limitează la prosperitatea economică individuală, ci sunt cruciale pentru performanța economică a țării [37]. Creșterea producției, ocuparea forței de muncă și protecția mediului sunt rezultate ale aplicațiilor cercetării-dezvoltării, precum și a difuzării noilor tehnologii. [132]. Implementarea tehnologiilor în activitatea economică schimbă substanțial gradul de angajare al personalului antrenat în activitatea companiilor. În acest capitol sunt analizate și sistematizate cercetările savanților privind impactul economic al educației, dar și impactul social pe care îl are educația în societatea modernă.

Acest capitol oferă o descriere a sistemului educațional, atât ca infrastructură socială necesară pentru dezvoltarea capitalului uman, cât și ca sector al economiei cu dezvoltare vertiginoasă în societatea bazată pe cunoaștere. Se demonstrează modul în care sectorul educației devine sector al economiei. Acest sector include serviciile bazate pe inovare, cercetare și serviciile de consultanță.

Sunt aduse argumente care demonstrează rolul educației în atingerea creșterii economice sustenabile. În teză se demonstrează că **numărul anilor de studii și capacitățile cognitive însușite în sistemul educațional determină nivelul veniturilor personale**. Veniturile personale se află într-o dependență directă de veniturile agenților economici și de venitul național. Concluzia constă în faptul că sporirea performanțelor școlare înregistrează ca rezultat a efectelor de transmisie a educației, creșterea PIB-ului (Fig. 1.10).

Figura 1.10: Performanța școlară (în baza testului PISA) și PIB pe cap de locuitor pe țări, inclusiv pentru Republica Moldova

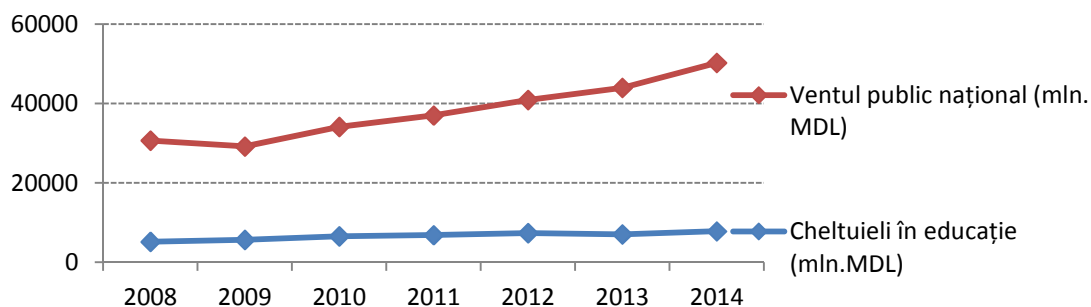
Sursa: elaborat de autor în baza datelor OECD (rezultatele testului PISA, 2012, datele pentru Republica Moldova sunt din 2009) și Băncii Mondiale (PIB pe cap de locuitor, 2012)

Creșterea veniturilor stimulează consumul atât la nivel personal, cât și la nivel național. **Raportul dintre venituri și consum condiționează mărimea economiilor.** Nivelul economiilor depinde de comportamentul general al indivizilor, agenților economici și al statului privind efectuarea cheltuielilor de consum. Există o relație de dependență directă dintre consumul public (cheltuieli bugetare) și economiile naționale în Republica Moldova în anii 2005 – 2014.

Creșterea economiilor contribuie la creșterea ofertei monetare. Acest fapt determină **reducerea ratei dobânzii** pe piața monetară, ceea ce duce la o creștere a cererii de bani pe piața monetară. Creșterea cererii pentru credite determină o creștere a investițiilor în diverse domenii ale activității economice. **Totalitatea economiilor realizate de menaje, agenți economici și sectorul guvernamental se transformă în investiții.**

Investiția reprezintă o sursă de creștere a PIB-ului și venitului național, ceea ce provoacă o nouă creștere a consumului și a economiilor, fapt care prin efectul de multiplicare generează o nouă creștere a investițiilor. Angajatorii sunt dispuși să creeze noi locuri de muncă pentru a crește volumul de producție care ar corespunde tendințelor de creștere a înclinației spre consum. Astfel, **rata de angajare crește și, ca rezultat, scade rata șomajului.**

Creșterea venitului național asigură condiții pentru satisfacerea necesităților în creștere ale populației și pentru impulsivarea politicilor sociale. Ca consecință, are loc **promovarea politicilor educaționale și sociale,** sporind cheltuielile publice pentru învățământ, sănătate, asistență și protecție socială (Fig. 1.23).

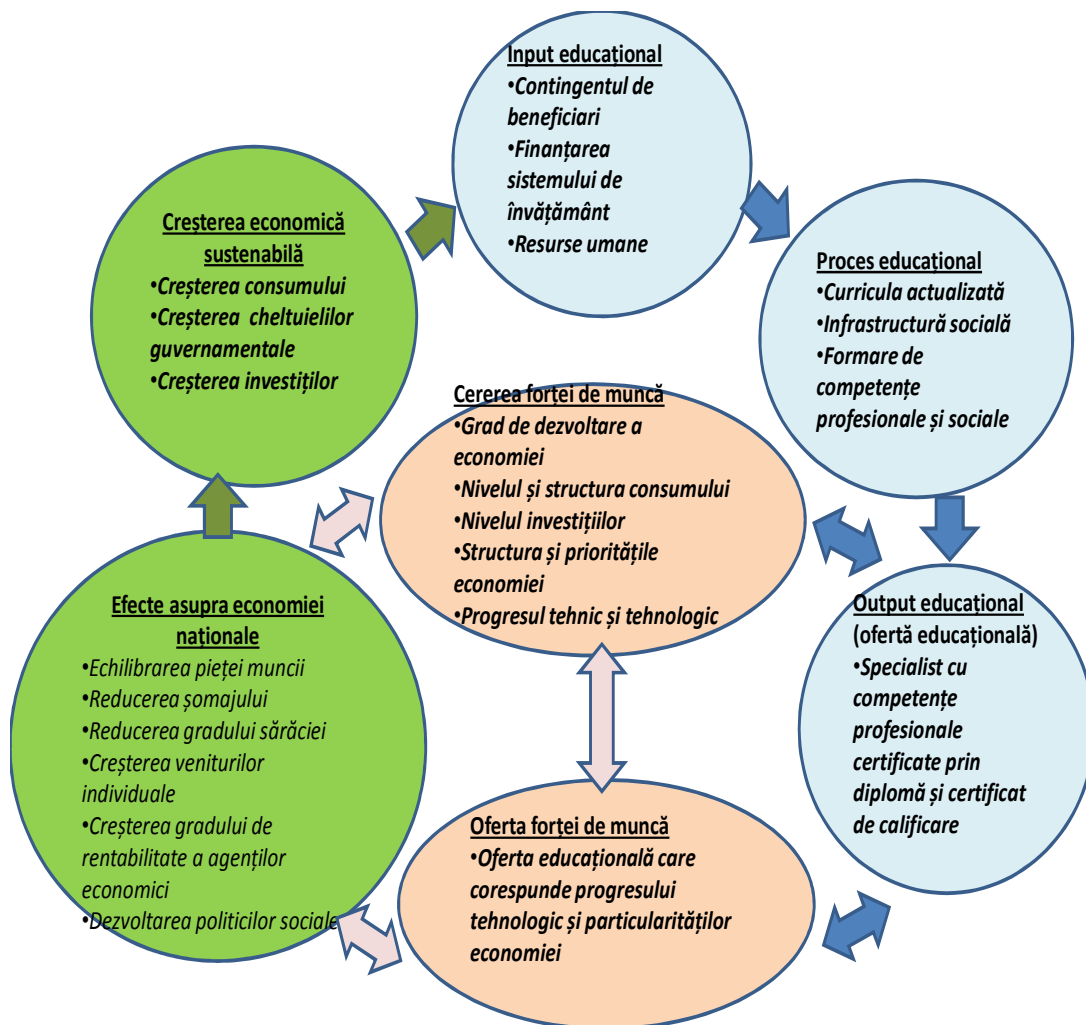

Fig 1.23: Relația dintre venitul public național și cheltuielile alocate pentru educație în Republica Moldova

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică

Astfel, toate componentele PIB-ului într-o economie închisă (consum, investiții, cheltuieli și achiziții guvernamentale) au o influență directă asupra factorului educație. Raportul lor în structura PIB-ului determină eficiența politicilor educaționale. Prin explicarea efectelor de transmisie ale educației asupra variabilelor economice am demonstrat că educația contribuie la generarea creșterii veniturilor, sporirea cheltuielilor de consum, creșterea cheltuielilor guvernamentale și creșterea investițiilor, fapt care asigură o creștere economică sustenabilă (Fig.1.2).

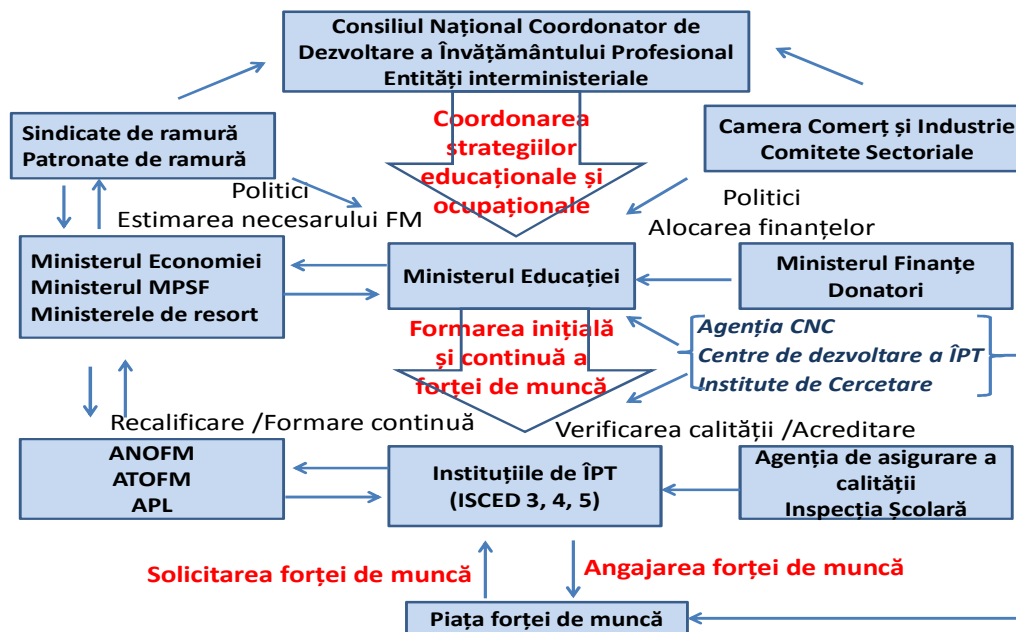

Figura 1.2 Relațiile de dependență și efectele de transmisie ale educației asupra creșterii economice

Sursa: elaborat de autor

În altă ordine de idei, în acest capitol este analizată complexitatea relațiilor dintre agenții pieței muncii. Interacțiunea dintre actorii acestei piețe face ca procesul de echilibrare a cererii și ofertei forței de muncă să fie un proces dificil în realitatea economică a Republicii Moldova.

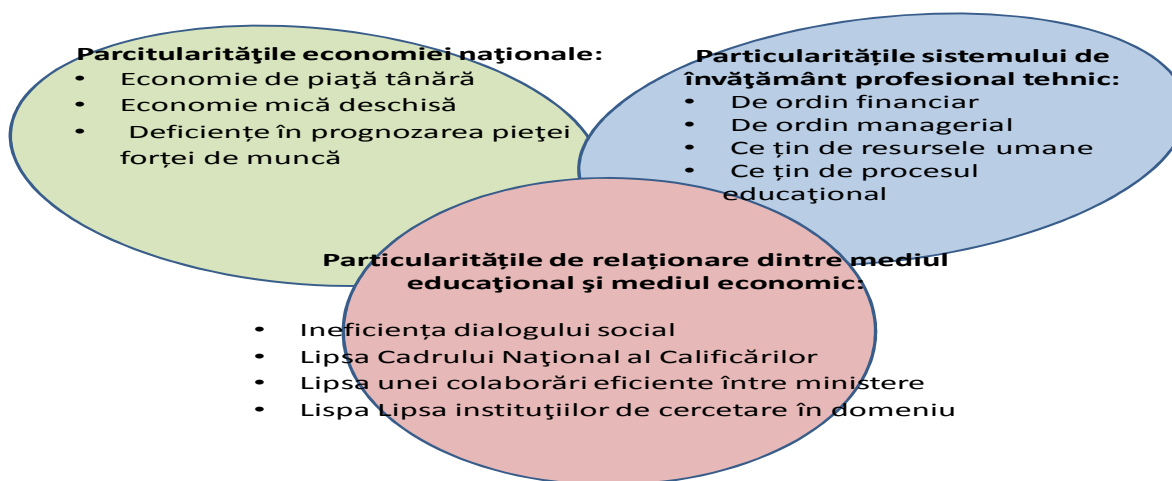

Figura 1.14: Conexiunea dintre piața forței de muncă și învățământul profesional tehnic

Sursa: elaborat de autor

Conștientizarea de către guvern, agenți economici, patronate, sindicate și instituțiile de învățământ a necesității conexiunii dintre educație și economia națională determină eficiența mecanismelor relaționale dintre piața forței de muncă și învățământul profesional tehnic.

Capitolul II Oferta educațională a învățământul profesional tehnic din Republica Moldova și gradul ei de corespundere rigorilor pieței muncii Acest capitol scoate în evidență necorespunderea ofertei educaționale din învățământul profesional tehnic rigorilor pieței muncii, cauzele și efectele acestui fenomen în Republica Moldova (Fig. 2.1).

Figura 2.1: Cauzele dezechilibrului pieței forței de muncă

Sursa: elaborat de autor

Consecințele imediate ale dezechilibrului pieței forței de muncă din Republica Moldova se răsfrâng nemijlocit asupra sistemului de ÎPT și asupra pieței muncii. Este evidentă scăderea bruscă a popularității și imaginii învățământului profesional tehnic în rândurile tinerilor.

Ponderea alocărilor din PIB pentru ÎPT este în ușoară descreștere, fapt determinat de reducerea numărului de studenți. Însă alocarea resurselor financiare per elev/student este în creștere. Doar în ultimii 5 ani finanțarea instituțiilor de ÎPT a crescut cu 38%. Costul mediu de formare profesională în ÎPT este în 2014 de 20 mii MDL pe cap de student, cel mai ieftin fiind învățământul post-secundar profesional, iar cel mai scump fiind învățământul secundar profesional din cadrul școlilor de meserii. Formarea profesională, realizată prin intermediul Agenției de Ocupare a Forței de Muncă pentru calificarea șomerilor în profesiile muncitorești, are un cost alternativ de 3 - 4 ori mai mic decât în instituțiile de învățământ profesional tehnic.

Alocările financiare pe cap de student în sistemul de ÎPT fiind în creștere, nu au determinat o alocare de resurse pentru investițiile capitale. Din acest motiv infrastructura instituțiilor de ÎPT necesită renovare. În același timp echipamentul trebuie adaptat la condițiile mediului economic actual. Toate acestea sunt condiții de bază pentru formarea abilităților profesionale corespunzătoare cerințelor agenților economici. Pe de altă parte, constatăm că mai mult de jumătate din spațiile de studii nu sunt valorificate, iar infrastructura nefolosită se învechește rapid, devine greu gestionabilă și dificilă în exploatare, ceea ce reprezintă un “balast” în bilanțul instituției de învățământ și determină creșterea cheltuielilor ineficiente.

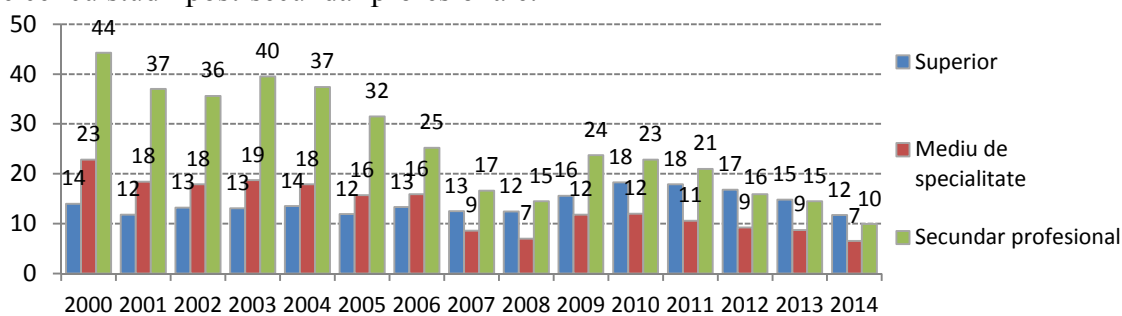
Rata de angajare a absolvenților din ÎPT în câmpul muncii este în descreștere și nu depășește 58.7%.(Tab.2.1)

Tabelul 2.1: Evoluția ratei de încadrare în câmpul muncii, 2009-2014

		2009-2010		2010-2011		2011-2012		2012-2013		2013-2014	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Tipul instituției	Colegiu	3600	60,9	3636	60,4	3115	48,7	3410	53,4	3652	54,0
	Școală profesională	6150	64,6	6759	65,1	6014	64,1	5293	64,9	5163	62,6
	Școală de meserii	1131	62,8	852	63,2	861	62,3	810	57,7	806	58,7
	Total	10881	63,2	11247	63,4	9990	58,2	9513	59,7	9621	58,7

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Ministerului Educației

Rata șomajului pentru absolvenții instituțiilor secundar profesionale este cea mai mare, după care din 2009 urmează absolvenții universităților, iar cu cea mai mică rată a șomajului este înregistrată printre cei cu studii post-secundar profesionale.

Figura 2.2: Rata șomajului printre persoanele cu studii superioare, medii de specialitate (post-secundar profesionale) și secundar profesionale

Sursa: Biroul Național de Statistică

Gradul de satisfacție al angajatorilor față de calitatea forței de muncă este în descreștere, fapt care determină o ratare a veniturilor potențiale. În baza acestui indicator se estimează cota PIB-ului ratat din cauza calității joase a forței de muncă, care este în continuă creștere (Tab. 2.2).

$$PIB_{\text{ratat}} = PIB_{\text{potențial}} - PIB_{\text{efectiv}} \quad (1)$$

$$PIB_{\text{potențial}} = PIB_{\text{efectiv}} * 100\% / \text{Grad de satisfacție al angajatorilor } \% \quad (2)$$

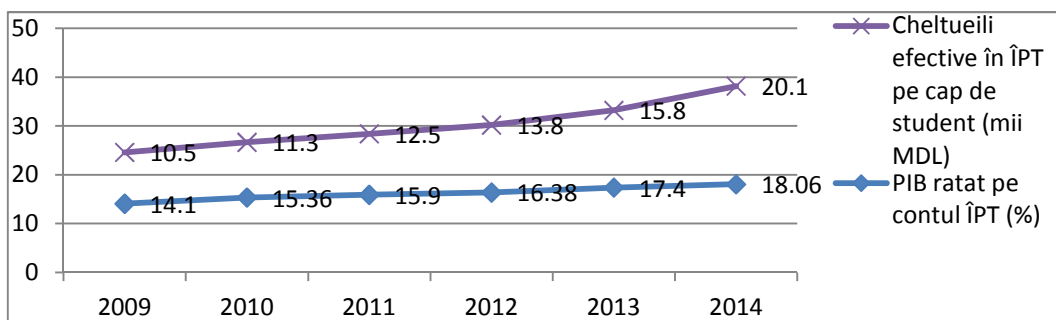
Tabelul 2.2: Dinamica PIB-ului ratat din cauza forței de muncă necalitative formate în învățământul profesional tehnic în Republica Moldova

Indicatori	2009	2010	2011	2012	2013	2014
PIB (mln. MDL)	60430	71885	82349	88228	100312	111501
Cheltuieli efective ÎPT (mln. MDL)	551,3	620,2	672,0	719,3	771,4	828,6
Pondere cheltuieli efective ÎPT din PIB (%)	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7
Grad de satisfacție al angajatorilor (%)	76,5	74,4	73,5	72,7	71,0	69,9
Valoare potențială PIB (mln. MDL)	78993,5	96619,6	112039,5	121359,0	141284,5	159515,0
PIB total ratat (mln. MDL)	18563,5	24734,6	29690,5	33131,0	40972,5	48014,0

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică și Ministerului Educației

În afară descreșterea satisfacției angajatorilor față de calitatea forței de muncă se mai constată problema discrepanței dintre cererea și oferta forței de muncă. Agenții economici duc lipsă de forță de muncă în așa domenii ca agricultura, industria alimentară, construcțiile, industria textilă.

Dacă nu se va realiza o intervenție complexă la nivelul sistemului educațional, interacțiunii dintre agenții economici și sistemul de formare profesională și ministerele de resort, dezechilibrul pe piața forței de muncă se va aprofunda. Prognoza demografică nefavorabilă conjugată cu dezechilibrele de pe piața forței de muncă, contestă mitul precum că în Republica Moldova forța de muncă este multă, calificată și ieftină. Alocările din PIB pentru educație în Republica Moldova sunt mai mari decât media alocărilor în educație în țările Europei (8-9.4 % din PIB pentru Republica Moldova și 5-7,5% din PIB pentru țările Europei), însă ponderea PIB-ului ratat în Republica Moldova este în continuă creștere (Fig. 2.3).

Figura 2.3: Evoluția cheltuielilor efective pe cap de student și PIB-ului ratat din cauza calității joase a forței de muncă formate în învățământul profesional tehnic

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Ministerului Educației

Figura demonstrează o evidentă ineficiență a alocării resurselor financiare. Pe măsura creșterii alocațiilor pe cap de student, crește și PIB-ul ratat.

Suprapunerea acestui fapt pe dezechilibrul pe piața forței de muncă scoate în evidență necesitatea unor schimbări substanțiale în sistemul de învățământ profesional tehnic și acordării unei importanțe majore dialogului social. În concluzia acestui capitol se propune adoptarea unui nou model de organizare a învățământului profesional tehnic, care ar asigura economia țării cu forță de muncă calificată și ar reabilita imaginea acestui învățământ prin sporirea calității proceselor de formare profesională relevantă pentru piața muncii.

Capitolul III Optimizarea ofertei educaționale a învățământului profesional tehnic în vederea ajustării la rigorile pieței muncii analizează modalitățile existente de ajustare a ofertei educaționale din învățământul profesional tehnic la rigorile pieței muncii. În acest capitol sunt analizate patru modele de ajustare a învățământului profesional tehnic la necesitățile pieței. Sunt analizate eforturile, dificultățile, riscurile și avantajele fiecărui model raportat la condițiile economiei Republicii Moldova. Analiza comparativă a acestor modele scoate în evidență cel mai eficient model pentru realitățile economiei Republicii Moldova. Aceste analize au la bază indicatori cantitativi și calitativi.

Modelul tradițional de organizare a învățământului profesional tehnic existent în Republica Moldova. În cadrul acestui model statul planifică, organizează și controlează în mod birocratic, prin intermediul Ministerului Educației, toate aspectele învățământului profesional tehnic. Statul este autorul nomenclatorului și cel care estimează necesarul forței de muncă, fără a lua în calcul interesele curente ale agenților economici. Finanțarea procesului de formare profesională în acest model este asigurată de către stat.

Modelul învățământului dual (Germania, Austria, Elveția). Modelul prevede controlul din partea statului procesului de formare profesională din partea statului prin asigurarea calității procesului de instruire, elaborarea curriculei, implementarea cadrului regulator, formarea specialistului din punct de vedere teoretic standardizat. Formarea specialistului din punct de vedere practic este asigurată de agentul economici, care este responsabil și de finanțarea acestui proces. Agenților economici le revin cca 75% din costurile de formare profesională. Acest sistem este practicat în mai multe țări, în special Germania, Austria, Elveția, dar și în Bosnia și Herțegovina, Croația, Serbia, Slovenia, Macedonia, Muntenegru, Franța, și de câțiva ani în China și alte țări cum sunt India, Pakistan, Turcia.

Modelul organizării activității economice în cadrul instituțiilor de învățământ profesional tehnic (Suedia, Danemarca, Finlanda). În cadrul acestui model statul este cel care planifică, organizează și controlează toate aspectele învățământului profesional, dar, în același timp, se consultă cu agenții economici privind tendințele și solicitările de pe piață. Statul dotează atelierele din școala profesională pentru realizarea activităților de producție/prestare servicii. Statul reglementează și asigură formarea specialistului din punct de vedere teoretic standardizat și din punct de vedere practic în baza activităților de producție /prestare a serviciilor. Instituția de învățământ are un anumit grad de independență în luarea deciziei referitor la activitățile economice desfășurate. Finanțarea și controlul calității formării profesionale sunt efectuate de către stat. Deseori acest model se implementează în baza parteneriatului public-privat.

Modelul instituționalizării mecanismelor de interacțiune dintre educație și economie (țările UE). În cadrul acestui model statul întrunește structurile relevante pentru realizarea dialogului social în vederea formării profesionale de calitate. Sindicatele, patronatele și reprezentanții statului formează foruri competente pe diverse sectoare ale economiei care stabilesc rigorile pentru formarea profesională. Statul identifică agenții economici pentru desfășurarea stagiilor de practică ale studenților. Statul asigură controlul asupra calității formării profesionale. Finanțarea este

asigurată de către stat.

Acest model este popular în Uniunea Europeană, fiind folosit în paralel cu modelele deja existente (tradițional, bazat pe învățământ dual și întreprindere în cadrul școlii). Această abordare a început să se consolideze începând cu anii 80 când s-a conștientizat faptul, că educația profesională trebuie să aibă o legătură strânsă cu economia națională. Platforma în baza căreia s-a format modelul de interacțiune activă dintre educație și economie este constituită din mai multe componente, printre care se numără consiliile naționale la nivel central pentru coordonarea formării profesionale în cadrul învățământului profesional și Comitete Sectoriale - foruri, bi- sau tripartite, competente în sectoare specifice ale economiei naționale. Sistemul instituțional cu mecanismele de interacțiune și modalitatea de colaborare în cadrul acestui model sunt destul de complexe și greu de reprodus.

Modelul bazat pe cererea agentului economic pentru forța de muncă muncitorească (Japonia, SUA, Coreea de Sud [165]) În acest model rolul statului este limitat. Formarea profesională se dezvoltă sub influența factorilor economici. În Japonia și SUA în școala de cultură generală în clasele 11, 12 oferă cursuri specializate de formare profesională, dar nu se obțin certificate. Are loc profesionalizarea prin introducere în programul școlii generale a instruirii profesionale obligatorii. Certificarea se obține în cadrul întreprinderilor, în rezultatul susținerii examenelor de calificare.

În continuare este prezentată **analiza comparativă** multicriterială a modelelor de organizare a învățământului profesional tehnic (Tab. 3.1). Analiza este realizată în baza a trei blocuri: (1) *impactul modelului asupra instituției de ÎPT*; (2) *dificultăți și eforturi de implementare a modelului*; (3) *avantajele și beneficiile modelului pentru diferite categorii de grupuri țintă*.

Blocul (1) impactul modelului asupra instituției de ÎPT cuprinde informație privind modalitățile de calcul a impactului modelului asupra cheltuielilor nete ale statului pentru asigurarea funcționalității instituției care se finalizează cu o estimare a costului modelului.

Pentru *blocul (2) dificultăți și eforturi de implementare a modelului* se aplică coeficienți de comparație. Coeficientul de comparație este determinat în baza probelor și argumentelor descrise în cadrul acestui capitol și expuse sumar în cadrul tabelului de analiză comparativă de mai jos, aplicând Scala lui Likert [189]. Scala este redată de intervalul de la -3 până la 0. Coeficientul de comparație comportă valoare negativă pentru că se solicită eforturi suplimentare, se anticipează tendință negativă, riscuri și incertitudini. Astfel, riscul modelului este calculat drept medie aritmetică a valorilor determinate a dificultăților și eforturilor în cadrul fiecărui model.

Blocul (3) avantajele și beneficiile modelului pentru diferite categorii de grupuri țintă sunt determinate de gradul de satisfacție al angajatorului față de calitatea forței de muncă. Acest fapt ne permite să reducem valoarea PIB-ului ratat.

Odată cu implementarea acestor modele gradul de satisfacție al angajatorilor față de calitatea forței de muncă trebuie să crească. Această creștere se estimează de la 69% angajatori satisfăcuți de calitatea forței de muncă la 75-85% angajatori satisfăcuți (85% - valoarea medie a acestui indicator în țările europene). Creșterea gradului de satisfacție al angajatorilor față de calitatea forței de muncă va diminua substanțial nivelul PIB-ul ratat.

Tabelul 3.1: Analiza comparativă multicriterială a modelelor de organizare a sistemului de învățământ profesional tehnic

Criteria de comparație	Modelul învățământului dual	Modelul întreprinderii în cadrul școlii	Modelul de interacțiune	Modelul bazat pe cerere
(1) Impactul modelului asupra instituției de ÎPT				
<i>Cheltuieli nete estimate</i>	<i>390,3 mln. MDL</i>	<i>382,7 mln. MDL</i>	<i>563,5 mln. MDL</i>	<i>333.9 mln. MDL</i>
(2) Dificultăți și eforturi de implementare a modelului				
Efort legislativ	-1	-3	-1	-1
Situația economică	-2	-1	-1	-2
Efort administrativ	-2	-3	-2	-2
Atitudinea AE	-3	-1	-1	-3
Scor total	-8	-8	-5	-8
<i>Riscul modelului</i>	<i>-2.0</i>	<i>-2.0</i>	<i>-1.25</i>	<i>-2.0</i>
(3) Avantajele și beneficiile modelului pentru diferite categorii de grupuri țintă				
Beneficii pentru stat	Reducerea PIB-ului ratat			
Beneficii pentru AE	85 % satisfacție	85 % satisfacție	75 % satisfacție	85% satisfacție
Beneficii studenții	Formare profesională de calitate			

Sursa: elaborat de autor

În baza analizei multicriteriale au fost realizate estimările de ordin cantitativ care au făcut posibilă cuantificarea randamentului investițiilor în diferite modele de organizare a ÎPT (Tab. 3.2).

Tabelul 3.2: Randamentul investițiilor în diferite modele de organizare a ÎPT

Indicatori	Impactul modelelor asupra PIB în 2017				
	Status-quo	Model Dual	Modelul firmei în cadrul școlii	Interacțiune educație-economie	Modelul bazat pe cerere
PIB estimat reieșind din satisfacția angajatorilor (mln. MDL)	140087,3	166401,9	166401,9	152393,2	166401,9
PIB estimativ creat de absolvenții sistemului ÎPT (mln. MDL)*	84052,4	99841,1	99841,1	91435,9	99841,1
Satisfacția angajatorilor (%)	66,2	85,0	85,0	75,0	85,0
Creștere economică generată de model	0,0	15788,8	15788,8	7383,5	15788,8
Cheltuieli nete ÎPT ale modelului (mln. MDL)	547,8	390,3	382,7	563,5	333,9
Randamentul 1 MDL investit		255,8	260,9	162,3	299,0
Coeficientul de risc per		-0,7	-0,7	-0,4	-0,7

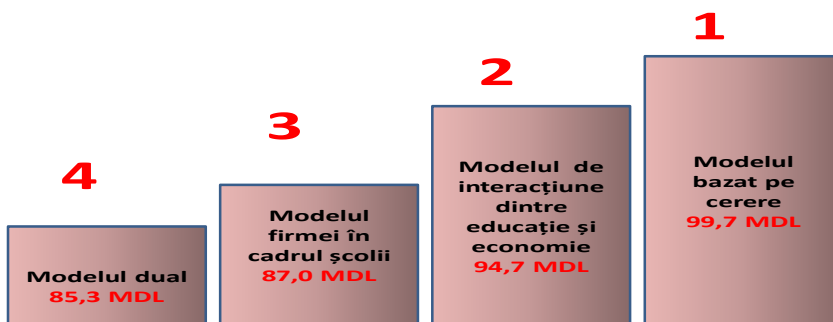
investiție					
Randamentul net de investire a 1 MDL considerând factorii de risc		85,3	87,0	94,7	99,7

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică

Analiza multicriterială grupată pe blocuri: (1) impactul modelului asupra instituției de ÎPT; (2) dificultăți și eforturi de implementare a modelului și (3) avantajele și beneficiile modelului pentru diferite categorii de grupuri țintă, a scos în evidență faptul, că pentru Republica Moldova în condițiile actuale cel mai optim model este modelul bazat pe cererea forței de muncă pentru profesiile muncitorești, urmat de modelul interacțiunii dintre structurile educației și sectorul economiei. Modelul bazat pe cererea forței de muncă pentru profesiile muncitorești, deși este cel mai optim model, comportă dificultăți de ordin administrativ și riscuri de închidere a școlilor profesionale și de meserii. Acest model este urmat de modelul interacțiunii care nu comportă dificultăți și eforturi majore de schimbare a rolurilor și regulilor existente. Modelul aduce beneficii instituției de ÎPT prin ceea ce menține statutul actual, aplicând în paralel mecanismele de colaborare cu structurile de stat de la nivel central și local și mecanisme de conlucrare cu agenții economici la nivel instituțional.

Pe al treilea loc se poziționează modelul întreprinderii în cadrul instituției de ÎPT. Acest model comportă mari dificultăți de ajustare a infrastructurii instituției la condițiile activității de producere /prestare servicii. Există contradicții legislative majore legate de faptul, că instituțiile de învățământ sunt instituții publice, finanțate de la bugetul de stat, pe când activitatea antreprenorială generatoare de venit nu se înscrie în modalitatea de finanțare și impozitare curentă a instituțiilor. Acest model comportă riscuri pronunțate legate atât de capacitatea antreprenorială, dar și de riscul nedeclarării veniturilor. Cu toate că, acest model este unul benefic pentru instituții și are avantaje majore, el este devansat de modelul bazat pe interacțiune dintre educație și economie.

Pe ultimul loc se clasează modelul învățământului dual. Acesta este un model cu cele mai mari avantaje pentru toate grupurile țintă, însă efortul de implementare, riscurile legate de situația economică și de convingerea agenților economici de a prelua această responsabilitate sunt, la fel, foarte înalte. Un avantaj pentru stat ar fi faptul că o parte din responsabilitatea financiară ar trece la agentul economic, dar acest fapt poate fi influențat de situația economică și politică. Argumentele respective fac ca modelul învățământului dual să fie cel mai puțin atractiv în condițiile Republicii Moldova.

Figura 3.1: Clasarea modelelor de organizare a ÎPT în baza randamentului resurselor financiare investite considerând factorii de risc

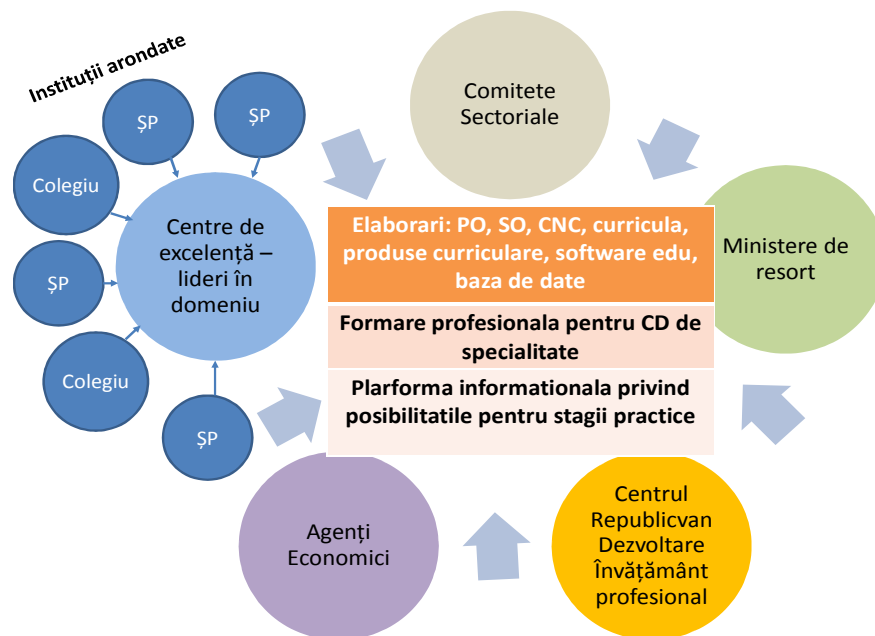
Sursa: elaborat de autor

Primele două modele au cel mai înalt grad de eficiență, fapt pentru care în cercetarea dată sunt recomandate pentru implementare în sistemul de ÎPT.

Alegerea modelului de reorganizare a ÎPT prin implementarea “modelul cererii forței de muncă pentru profesiile muncitorești” depinde de gradul de conștientizare a factorilor de decizie a efectelor economice nedorite ale învățământului secundar profesional (și anume, cea mai înaltă rată a șomajului și cele mai înalte costuri de formare profesională) și de voința politică a organelor abilitate în acest sens.

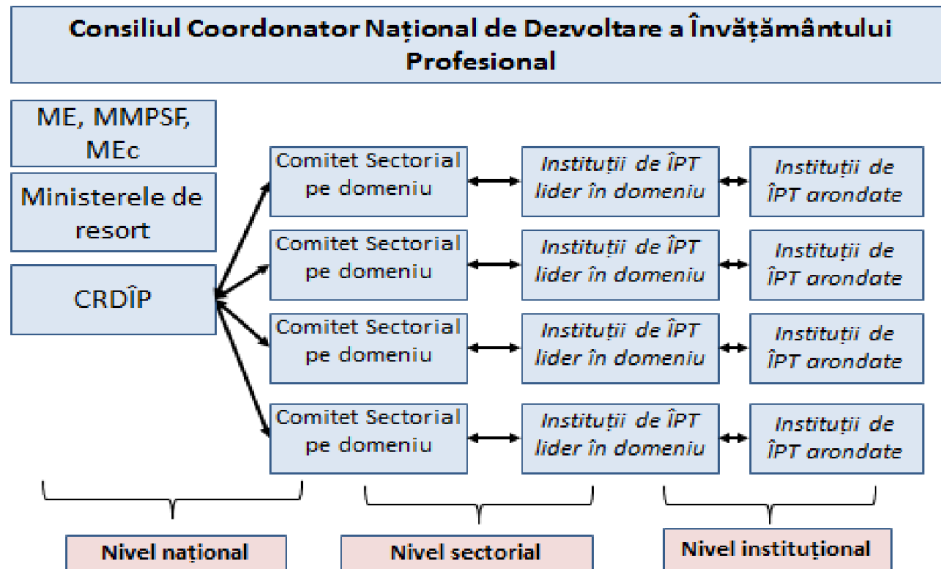
Reușita “modelului de interacțiune dintre educație și economie” depinde de gradul de cooperare a entităților responsabile de dialogul social pe sectoare ale economiei. În acest context, trebuie să se coordoneze interesele participanților de pe piața muncii în vederea realizării scopului comun. (Fig.3.2);

Figura 3.2: Entitățile implicate în dialogul social și funcțiile acestora
Sursa: elaborat de autor

Pentru promovarea dialogului social este necesară consolidarea entităților abilitate, fapt care se realizează prin: (1) intensificarea comunicării între Ministerele de resort privind formarea forței de muncă pentru sectoarele economiei; (2) consolidarea capacităților Comitetelor Sectoriale prin revizuirea statutului legal, asigurarea funcționării secretariatului permanent, sporirea gradului de implicare; (3) implicarea patronatelor, sindicatelor, asociațiilor profesionale în luarea deciziilor privind formarea forței de muncă; (4) consolidarea capacităților Agenției de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional; (5) consolidarea capacităților Centrului Republican de Dezvoltare a Învățământului Profesional prin revizuirea statutului instituției.

Structura instituțională de dialog social pentru realizarea conexiunii dintre sectorul educațional și sectorul economiei este propusă în Figura 3.3.

Figura 3.3: Structura instituțională de dialog social pentru realizarea conexiunii dintre sectorul educațional și sectorul economiei

Sursa: elaborat de autor

III. CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Piața forței de muncă din Republică Moldova la ora actuală suportă dezechilibre dintre oferta educațională formată în învățământul profesional tehnic și cererea forței de muncă. Efectele dezechilibrelor de pe piața muncii se resim cu atât mai acut, cu cât mai complexe sunt cerințele față de forța de muncă. Având în vedere că economia țării este supusă fenomenelor globalizării, dezechilibrele de pe piața forței de muncă se acutizează. Caracterizată din punct de vedere economic, globalizarea reprezintă realizarea între state a unui liber schimb de bunuri și servicii, flux de forță de muncă, capital și tehnologii. Economia Uniunii Europene, parte din economia globală, concurează cu economiile cu forță de muncă ieftină a Chinei și Indiei și cu economiile inovatoare ale Statelor Unite și Japoniei. În aceste condiții necesitatea dezvoltării unei economii competitive devine un imperativ al timpului. ***Piața forței de muncă în condițiile economiei globalizate solicită competențe sociale, bine dezvoltate, precum și competențe profesionale generale și specifice avansate.*** În acest context, modul de organizare și funcționare a sistemului de formare profesională trebuie să susțină principiile de eficiență și racordare promptă la necesitățile pieței muncii.

În acest sens, ***Uniunea Europeană elaborează și reactualizează strategii de ocupare a forței de muncă în care subiectul privind formarea profesională ocupă un loc important.*** În paralel, se elaborează Cadrul European al Calificărilor, care este un cadru de referință pentru calificările existente la nivel național. Se creează programe de mobilitate a studenților și cadrelor didactice, se revăd modalitățile de predare-învățare, se introduce obiectivul de învățare pe tot parcursul vieții. Aceste măsuri sunt direct legate de modul de funcționare a instituțiilor de formare profesională, menit să sporească calitatea forței de muncă și să asigure competitivitatea economiei din spațiul european.

În acest context ***Republica Moldova, încearcă să se racordeze la modelele europene de formare profesională, însă nu dispune de analize profunde pentru a lua decizii argumentate.*** În perioada 2010-2014, Republica Moldova adoptă conceptele de competențe cheie, orientarea pe rezultatele

învățării, Cadrul Național al Calificărilor și se afiliază la obiectivele Declarației de la Copenhaga privind consolidarea și sporirea atractivității și calității învățământului profesional tehnic. Capacitatea sistemului de formare profesional tehnică de a se racorda la cerințele Cadrului Național al Calificărilor și pentru a asigura condiții optime de achiziționare a abilităților profesionale trebuie analizată și consolidată. Acest lucru devine evident, odată cu constatarea obiectivă a lacunelor din sistemul de învățământ profesional tehnic.

Analiza ofertei educaționale din ÎPT scoate în evidență faptul, că calitatea și cantitatea ofertei educaționale nu răspund cerințelor pieței muncii. **Cauzele dezechilibrului dintre oferta educațională formată în învățământul profesional tehnic și cererea forței de muncă** țin de particularitățile sistemului educațional, specificul economiei naționale și deficitul de coordonare dintre sistemul educațional și cel al economiei reale.

Popularitatea ÎPT este în declin. **Numărul elevilor/studentilor din 1990 și până în prezent s-a redus de circa 4 ori pentru învățământul profesional secundar și de circa 2 ori pentru învățământul profesional post-secundar.** Numai în ultimii 5 ani pe fundalul reducerii numărului de elevi/studenti în sistemul de învățământ profesional tehnic, **alocările de la bugetul de stat au crescut cu circa 38%. Infrastructura în care se realizează procesul de studii este folosită la circa jumătate de capacitate.** Echipamentele din ateliere și laboratoare sunt învechite și nu corespund cerințelor mediului economic. Alocările financiare pentru investiții capitale sunt insuficiente pentru modernizarea infrastructurii și utilajelor. Cadrele didactice de specialitate nu sunt obligate să aibă experiență de lucru în sectorul real al economiei. 20% din cadrele didactice sunt pensionari. Faptul că **nu există un sistem de formare profesională continuă pentru cadrele didactice de specialitate și pentru maiștri-instructori**, determină nivelul scăzut de pregătire al corpului didactic și respectiv de formare a forței de muncă.

Agenții economici în a căror întreprinderi se realizează stagiile de practică ale elevilor/studentilor sunt repartizați extrem de neuniform pe teritoriul Republicii Moldova: 66% din numărul total al întreprinderilor sunt plasate în Chișinău, 5% - în Bălți, 3% - în Găgăuzia și câte 1-2% pentru celelalte raioane ale republicii, iar în 8 raioane acest procent tinde spre zero. Acest fapt scoate în evidență potențialul redus de colaborare dintre instituțiile de ÎPT și mediul economic. Este evident că **o parte din rețeaua de instituții de ÎPT, din anumite zone ale țării, se confruntă cu mari dificultăți în organizarea stagiilor de practică ale elevilor/studentilor, fapt care odată în plus influențează negativ calitatea formării profesionale în ÎPT.**

Situația demografică și lipsa de atractivitate a învățământului profesional tehnic, pe de o parte, și dificultățile legate de organizarea stagiilor de practică și angajarea în câmpul muncii, pe de altă parte, vor determina reducerea în continuare a numărului de elevi/studenti în aceste instituții.

Consecințele situației create se resimt, atât în sistemul de învățământ profesional tehnic cât și în sectoarele economiei naționale, ceea ce determină calitatea joasă a forței de muncă pe fundalul insuficienței acesteia și are ca rezultat reducerea competitivității produselor și serviciilor autohtone. Insatisfacția angajatorilor față de calitatea forței de muncă se reflectă în creșterea PIB-ului ratat. Aceste procese stimulează migrația populației spre alte destinații educaționale și piețe de muncă din afara țării, fapt care iminent se răsfrânge negativ asupra nivelului de trai al populației.

Modelul tradițional de organizare și funcționare a sistemului de formare profesională demonstrează necesitatea reorganizării pentru asigurarea ajustării la rigorile pieței muncii. “Modelul învățământului dual” și “modelul formării profesionale în întreprinderile din cadrul instituției de învățământ” sunt modele eficiente, care funcționează în anumite condiții și în țări cu tradiții formate în acest sens. Pentru realitatea Republicii Moldova, optimal este “modelul cererii forței de muncă pentru profesiile muncitorești” și „modelul instituționalizării mecanismelor de interacțiune dintre sectorul de formare profesională și cel al economiei naționale”. Combinarea acestor două modele va crește efectul de reorganizare a modului de funcționare a învățământului profesional tehnic în Republica Moldova și

va determina creșterea calității forței de muncă formate în acest sistem. Calitatea forței de muncă determină efecte economice directe pentru că influențează competitivitatea bunurilor și serviciilor autohtone și, în cele din urmă creșterea economică.

Componentele PIB-ului într-o economie închisă (consum, investiții, sectorul guvernamental) au o influență directă și depind, la rândul lor, de factorul educație și formare profesională. Creșterea economică sustenabilă pe termen lung are două aspecte importante: aspectul cantitativ, care este determinat de creșterea extensivă a factorilor de producție (forța de muncă, capital fix și circulant) și aspectul calitativ care este determinat de creșterea intensivă a factorilor de producție și creșterea eficienței utilizării acestora. Calitatea creșterii economice sustenabile determinată de factorii intensivi presupune, ca condiție obligatorie, creșterea calității factorului educație. ***Astfel, educația contribuie la generarea creșterii veniturilor, sporirea cheltuielilor de consum, creșterea cheltuielilor guvernamentale și la creșterea investițiilor, fapt care are o influență directă asupra creșterii economice sustenabile.***

În baza concluziilor expuse mai sus sunt formulate următoarele recomandări:

1. Este necesară ***reabilitarea imaginii ÎPT și încetinirea până la inversarea trendului de descreștere a numărului de elevi/studenți din cadrul ÎPT, cât și restabilirea echilibrului pe piața forței de muncă***, atât din punct de vedere cantitativ, cât și din punct de vedere calitativ.

2. Este nevoie de elaborat ***politici și strategii de creștere economică și ocupare a forței de muncă pe termen lung în care dezvoltarea durabilă și coerentă în învățământul profesional tehnic să fie parte componentă*** și considerată printr-o abordare sistemică. Măsurile din planurile de acțiuni trebuie orientate spre înlăturarea cauzelor dezechilibrelor pe piața forței de muncă de ordin economic, educațional și de interacțiune dintre sisteme, care generează și mențin starea actuală de lucruri. Elementul cheie al acestor politici trebuie să fie colaborarea strânsă a agenților pieței muncii.

3. ***Necesitățile pieței muncii trebuie formulate și comunicate în mod elocvent***, astfel încât sistemul educațional să cunoască și să poată ajusta curricula și modalitățile de predare la aceste necesități. În acest sens este relevantă experiența țărilor Uniunii Europene în care ***Cadrul Național al Calificărilor*** se racordează la cerințele pieței muncii autohtone și la Cadrul European al Calificărilor. Pe de altă parte, ***estimarea necesarului în forța de muncă*** pe domenii ale economiei naționale trebuie să capete un caracter mai exact pentru a corespunde necesităților reale ale economiei. Implementarea metodelor de estimare și prognozare a forței de muncă trebuie perfecționate. Deciziile trebuie să aibă la bază statistici de încredere.

4. Acțiunile de sporire a eficienței sistemului educațional trebuie să țintească spre:

(1) realizarea ***reformei structurale a rețelei de instituții de ÎPT***, cu optimizarea rețelei de instituții și cu consolidarea capacităților instituțiilor cu performanțe înalte în vederea formării instituțiilor lider pe domenii ale economiei naționale. Schimbările din cadrul sistemului trebuie să includă abordări de optimizare a cheltuielilor și modernizare a bazei tehnico-materiale cu procurarea echipamentului și utilajului corespunzător rigorilor pieței muncii;

(2) realizarea ***reformei calitative*** a ÎPT care presupune introducerea curriculei bazate pe calificările profesionale din Cadrul Național al Calificărilor. Revizuirea curriculei presupune inclusiv elaborarea manualelor, materialor didactice și suporturilor de curs în limba română unice pentru formarea profesională în meserii și profesii. Se recomandă aplicarea metodelor moderne de predare-învățare cu introducerea tehnologiilor informaționale, multi-media, materialelor ilustrative în versiune electronică pentru facilitarea procesului de asimilare a materialului teoretic. Se recomandă formarea și consolidarea sistemului de formare profesională pentru cadrele manageriale, cadrele didactice de specialitate și maiștri-

instructori pe lângă instituțiile lider pe domenii ale economiei naționale, universități, agenți economici de forță.

5. Se recomandă reducerea treptată a învățământului secundar profesional și **implementarea modelului “bazat pe cererea forței de muncă pentru profesiile muncitorești”**. Investițiile considerabile din partea statului și randamentul redus al acestui nivel de învățământ determină necesitatea luării unei decizii ferme în acest sens. Piața va determina necesitatea în forță de muncă muncitorească atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Statul în acest scenariu va avea rolul de acreditare a prestatorilor privați de servicii de formare profesională și de validare a competențelor achiziționate în context formal și informal.

6. Se recomandă **dezvoltarea sistemului de formare profesională în baza instituționalizării mecanismelor de interacțiune dintre sistemul educațional și cel economic** în paralel cu modelul cererii de forță de muncă muncitorească. Conform estimărilor din cadrul cercetării efectuate, acest model este cel mai avantajos în contextul realităților economice a Republicii Moldova. Deși modelul învățământului dual și creării întreprinderii în cadrul școlii sunt modele tentante, acestea comportă un șir de riscuri și eforturi substanțiale de administrare.

7. În cadrul **“modelului de interacțiune dintre educație și economie”** este important să se coordoneze interesele tuturor participanților la piața muncii cu scopul:

- identificării competențelor profesionale de care au nevoie angajatorii și formularea cerințelor clare pentru programele de formare profesională; identificarea locurilor pentru stagiile de practică ale studenților;
- asigurarea unui schimb eficient de informație privind necesitățile pieței muncii;
- asigurarea formării continue a cadrelor didactice de specialitate;
- crearea parteneriatelor dintre angajatorii din sectorul public și privat;
- îmbunătățirea administrării sistemului de învățământ profesional tehnic;
- verificarea calității formării profesionale cu implicarea agenților economici;
- elaborarea Cadrului Național al Calificărilor cu racordarea la Cadrul European al Calificărilor.

8. Reușita **instituționalizării mecanismelor de interacțiune dintre sistemul educațional și cel economic** depinde de conștientizarea importanței înființării și consolidării entităților responsabile de dialogul social pe sectoare ale economiei. Interacțiunea dintre sisteme trebuie să se realizeze:

- **la nivel central** prin intermediul următoarelor entități: Consiliul Național Coordonator pentru Învățământul Profesional, Ministerul Educației, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Economiei și ministerele de resort, Centrul Republican de Dezvoltare a Învățământului Profesional, Agenția Națională pentru Asigurarea Calității în Învățământul Profesional;
- **la nivelul autorităților administrației publice locale de nivelul II** (raioane) prin intermediul Consiliilor Raionale și Direcțiilor Educație, Tineret și Sport;
- **la nivel sectorial** prin intermediul Comitetelor Sectoriale din diverse domenii ale economiei naționale, care întrunesc reprezentanți ai patronatelor, sindicatelor și ministerelor de resort;
- **la nivel instituțional** prin intermediul directorilor instituțiilor care stabilesc contacte de colaborare cu agenții economici.

9. Pentru promovarea dialogului social este necesară consolidarea entităților abilitate, pentru realizarea sarcinilor de ordin imediat:

- intensificarea comunicării între Ministerele de resort privind formularea necesităților în forță de muncă pentru sectoarele economiei;
- consolidarea capacităților Comitetelor Sectoriale prin revizuirea statutului legal, asigurarea funcționării secretariatului permanent, sporirea gradului de implicare, formarea abilităților de realizare a sarcinilor statutare;

- implicarea patronatelor, sindicatelor, asociațiilor profesionale în luarea deciziilor privind formarea forței de muncă;
- consolidarea capacităților Agenției de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional cu promovarea autonomiei și sustenabilității financiare;
- consolidarea capacităților Centrului Republican de Dezvoltare a Învățământului Profesional prin revizuirea statutului instituției și poziționarea lui la nivel de colaborare cu ministerele de resort.

10. Este necesară identificarea sau crearea unei entități responsabile de cercetarea și analiza pieței muncii și formularea cerințelor de ordin calitativ și cantitativ față de sistemul de formare profesională. Inițierea formării unei asemenea entități trebuie să fie o responsabilitate asumată în comun de către ministerele de resort, Ministerul Economiei și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

11. Pe măsura consolidării acestor entități se va dezvolta cultura dialogului social, care va facilita procesul de revedere a necesităților schimbătoare ale sectoarelor economiei și va stimula formarea culturii calității formării profesionale. Prin formarea abilităților de interacțiune dintre agenții pieței muncii se va putea atinge obiectivul propus în documentele strategice atât ale sistemului educațional, cât și ale sistemului economic din Republica Moldova. ***Crearea forței de muncă de calitate în baza sinergiei dintre educație și economie va permite sporirea competitivității și asumarea provocărilor globalizării.***

IV. BIBLIOGRAFIA

1. "The benefits of vocational education and training," European Centre for the Development of Vocational Training Research Paper , vol. 10, p. 32, 2011.
2. T. Bucos, "Educația – factor important în valorificarea potențialului economic național, teză de dr. în economie," Chișinău, 2014.
3. F. Tazeen, "Linking Education Policy to Labor Market Outcomes," The World Bank, Washington, 2008.
4. O. Damian, "Complexity in Vocational Education and Training Governance," Research in Comparative and International Education, vol. 5, no. 3, pp. 261-273, 2010.
5. E. Burtea, Edificarea societății cunoașterii bazată pe informație a economiilor emergente în acord cu reglementările europene și internaționale, Chisinau, 2014, p. 152.
6. P. Marope, "From a vicious to a Virtuous Cycle: Global perspective on Skills, Innovation, Productivity and Shared Growth, Key notes addressed at the Big Skills Conference 2-5 March 2009," Sydney, Australia, 2009.
7. „Învățământul secundar profesional – competențe adaptate pentru piața muncii,” Propunerea de Politică Publică a Ministerului Educației, 2010, p. 26.
8. "Studiul privind analiza necesităților pieței muncii în Republica Moldova din perspectiva formării forței de muncă în învățământul profesional-tehnic," Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, Chișinău, 27.10.2014.
9. „Date cheie privind educația în Europa 2012,” Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură, Brussels, 2012.
10. „Relațiile de muncă în Republica Moldova din perspectiva companiilor,” Expert-Grup, PNUD, Guvernul Belgiei, 2007.
11. „Proгноza pieței muncii 2013” Ministerul Muncii, Protecție Sociale și Familiei, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Chișinău, 2011.
12. A. Oprunenco and A. Popa, "Raport privind analiza constrângerilor în creșterea economică," Expert-Grop, Ecorys, UKAID, 2010.
13. „Studiul de referință în contextul „Procesului Torino”,” 25 Mai 2010, http://www.eduprof.info.md/research/Procesul_Torino_revised_July2011.pdf. [Accesat 5 Februarie 2015].
14. G. Palade, Managementul învățământului superior de scurtă durată: considerații, strategii, modele (În baza practicii colegiilor din Republica Moldova), Chișinău, 2003, p. 24
15. O. Deseatnicov, N. Motruc, L. Morari, V. Amariei, M. Vasiliev, Eficientizarea performanțelor practice – etapă cheie în învățământul profesional tehnic, Calitatea învățământului profesional tehnic și cerințele pieței muncii, Chișinău: UTM, 26-27 octombrie 2007, p. 187.
16. A. Lipciu, [cond. șt.: Vaculovschi Dorin]. Dezvoltarea dialogului social și impactul lui asupra relațiilor industriale din Republica Moldova, Chișinău, 2012, p. 296.
17. M. Șerban, O nouă perspectivă privind învățământul profesional și tehnic în România, Chișinău: Business-Elita, 2006, pp. 13-51.
18. Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr. 97 din 1 februarie 2013, „Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020,” [Interactiv]. Disponibil: http://www.edu.md/file/Str_2013-2020.pdf. [Accesat 27 Ianuarie 2015].

V. LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE LA TEMA TEZEI

1. V. Midari, A. Tomșa “Relation entre l’enseignement professionnel et le marche de travail“ publicat în Culegere de articole științifice ale conferinței științifice internaționale „Le role des universites e des universitaires dans l’economie de la connaissance”. Chișinău – Paris 2012, 255 p., pp.211-216, ISBN 978-9975-4215-2-2;
2. V. Midari, A. Tomșa „Învățământul Vocațional: Provocări și posibilități de redresare,” Revista / Journal „Economica” nr. 3 (81) 2012, ASEM, vol. Nr. 3, nr. 81, septembrie 2012, 145 p., pp. 62-68, ISSN 1810-9136;
3. V. Midari, A. Tomșa “Republica Moldova în căutarea modelelor eficiente de învățământ vocațional tehnic – modelul învățământului dual, publicat în Culegere de articole științifice ale conferinței științifice internaționale “ 60 ani de învățământ economic superior în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic“, Chișinău, ASEM, 27-28 septembrie, 2013, vol. I, 266 p, pp. 238-243, ISBN-978-9975-75-668-6;
4. V. Midari, A. Tomșa “ Eficiența învățământului vocațional tehnic în Republica Moldova“, publicat în Analele ASEM ediția XI –a, Nr.2/2013, vol. II, 173 p., pp.56-61, ISBN 978-9975-75-650-1;
5. V. Midari, A. Tomșa “Organizarea sistemului de învățământ vocațional tehnic in Republica Moldova, adaptat la necesitățile pieței muncii” publicat în Culegere de articole științifice și teze ale comunicărilor științifice la Conferința științifico-practică națională cu participare internațională “Creșterea economică calitativă: aspecte teoretice și practice”, Chișinău, ASEM, februarie 2014, 266 p., pag.7-13, ISBN 978-9975-75-687-7;
6. V. Midari “Principii de funcționare a învățământului vocațional tehnic în Republica Moldova“ publicat în Culegere de articole ale Simpozionul Științific al Tinerilor Cercetători, vol. I, Chișinău, ASEM, 4-5 aprilie 2014, 409 p., pp. 282 - 288, ISBN 978-9975 -75-689-1;
7. V. Midari, A. Tomșa “Formarea profesională în învățământul profesional tehnic în condițiile mediului economic real (modelul întreprinderii în cadrul școlii)” publicat în Culegerea de articole științifice ale Conferinței științifice internaționale “Competitivitatea si inovarea in economia cunoașterii”, Chișinău, 26-27 septembrie 2014 (în curs de apariție).
8. V. Midari, V. Popa, G. Damian-Timoșenco, Raport sinteză a audierii publice “În ce măsură sistemul educațional din Republica Moldova satisface nevoile de forță de muncă ale companiilor?“ decembrie 2014, Agenda Națională de Business, IDIS Viitorul, "Economie fără monopoluri, libertate fără privilegii", Chișinău, 20.p.
http://www.business.viitorul.org/img/audieri/1420657073_40q11f5f0i_raport%20sinteza%20audiere%20Decembrie%202014.pdf.
9. V. Midari „Inbalances in vocation education and trening sytem in Moldova and possibilities for improving the situation”, publicat în culegerea de articole ale Simpozionului Științific al Tinerilor Cercetători ASEM – 2015 (Ediția XIII -a), 24-25 aprilie 2015, 313 p, pp.242-250, ISBN 978-9975-75-753-9
10. V. Midari, A. Tomșa „Need for Reorganisation of Vocational and Education Training System in the Republic of Moldova”, publicat în culegerea de articole ale conferinței internaționale “Professional Education and Economic Needs of the Black Sea Region”, Chișinău, 24 aprilie, 2015, 200 p., pp. 165-177, ISBN 978-9975-75-744-7;

ADNOTARE

"Învățământul profesional tehnic și modalități de ajustare la rigorile pieței muncii", teza de doctor în economie, Chișinău, 2016, Veronica Midari

Structura lucrării: introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie din 251 titluri, 23 anexe, 125 pagini text de bază ilustrat cu 24 tabele, 40 figuri.

Rezultatele cercetării sunt publicate în 10 lucrări.

Cuvinte cheie: capital uman, piața muncii, forța de muncă, echilibrul pieței muncii, educație și formare profesională, învățământ profesional tehnic, ofertă educațională, standarde ocupaționale, calificări profesionale, Cadrul Național al Calificărilor, Cadrul European al calificărilor, Comitete Sectoriale, satisfacție a angajatorilor, randament al investițiilor în educație eficiența sistemului educațional.

Domeniul de studiu: Teorie economică și politici economice.

Scopul cercetării efectuate: Analiza modelelor și factorilor care determină eficiența sistemului de formare profesională în cadrul învățământului profesional tehnic cu identificarea modelului cel mai eficient, în condițiile căruiua oferta forței de muncă contribuie la echilibrarea pieței muncii și creșterea economică sustenabilă.

Obiectivele tezei se axează pe: (1) sistematizarea abordărilor teoretice cu privire la impactului educației profesionale asupra economiei; (2) identificarea efectelor de transmisie a educației asupra indicatorilor economici de rezultate; (3) analiza dezechilibrelor în Republica Moldova privind oferta educațională a sistemului de învățământ profesional tehnic și estimarea efectelor economice; (4) identificarea cauzelor dezechilibrelor dinte oferta educațională a sistemului de sistemului de învățământ profesional tehnic și cerințele pieței muncii; (5) identificarea experienței mondiale privind modelele de organizare și funcționare a sistemului de învățământ profesional tehnic și analiza posibilităților de adaptare a acestora la realitățile economiei Republicii Moldova; (6) estimarea randamentului investițiilor în diferite modele de organizare a sistemului de învățământ profesional tehnic și identificarea modelului avantajos pentru condițiile Republicii Moldova.

Novăția științifică constă în determinarea modelului optimal de organizare și funcționare a sistemului de învățământ profesional tehnic în condițiile pieței muncii Republicii Moldova, care asigură eficientizarea procesului de pregătire profesională a forței de muncă, obținând un randament înalt al investiției în acest domeniu.

Problema științifică importantă, soluționată în domeniul cercetat este dezechilibrul dintre oferta educațională a învățământului profesional tehnic și cererea de pe piața forței de muncă. Ca consecință a acestui dezechilibru se înregistrează un randament redus al investițiilor în sistemul de formare profesională. În cadrul cercetării a fost fundamentat din punct de vedere științific modelul cel mai eficient de organizare a învățământului profesional tehnic, care va avea ca rezultat un nou echilibru al pieței forței de muncă în condițiile realității economice ale Republicii Moldova.

Semnificația teoretică a tezei constă în argumentarea și cuantificarea eforturilor, riscurilor și beneficiilor modelelor de organizare și funcționare a sistemului de învățământ profesional în formarea forței de muncă conform cerințelor pieței muncii. A fost fundamentat științific modelului de organizare a învățământului profesional tehnic, prin care se asigură un randament înalt al investiției în educație în condițiile economiei Republicii Moldova.

Valoarea aplicativă a tezei: Ca rezultat al cercetării, au fost oferite recomandări practice care au fost incorporate în Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional tehnic pentru anii 2013-2020, Regulamentul de organizare și funcționare a Centrului Republican de Dezvoltare a Învățământului Profesional, Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Național Coordonator pentru Învățământul Profesional, Regulamentul de organizare și funcționare a Centrelor de Excelență (confirmat prin Certificatul de implementare al Ministerului Educației).

ANNOTATION

“Vocation Education and Training and Ways of Adjusting to the Labor Market Demands”

PhD thesis in economics, Chisinau, 2016 Veronica MIDARI

The structure of the thesis includes: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, the bibliography with 251 sources, 23 annexes, 125 pages illustrated with 24 tables, 40 figures.

The results of research are published in 10 articles.

Keywords: human capital, labour market, work force, labour market balance, education and professional training, vocation education and training, occupational standards, professional qualification, National Qualification Framework, European Qualification Framework, Sector Committees, employer satisfaction, return of investment in education, efficiency of education.

Field of research: Theory and Economic Policy.

The purpose of the research: Analysis of models and factors that determine the efficiency of the training system in VET and identification of the most efficient model, so that labor force created in VET could attain the balance on labor market and as a result, contribute to sustainable economic growth.

The objectives of the research: (1) systematization of theoretical approaches on the professional and vocational education impact on the economy; (2) identifying the transmission effects of education on outcome economic indicators; (3) analysis of unbalance in Republic of Moldova related to educational offer of VET system and estimation the economic its effects; (4) identification of causes of unbalance between VET system offer and labor market demand; (5) identification of international experience regarding the models of organization and operation of technical vocational education system, analysis of possibilities for adaptation to the realities of the Republic of Moldova; (6) estimating the return on investment in different models for organizing VET system and identifying the optimum model for the economic realities of Republic of Moldova.

The scientific novelty consists in identification optimal model of organization and operation of vocational education system in the conditions of labour market of Republic of Moldova that ensure the efficiency of professional training of labour force producing high return of investment in this field.

The important scientific problem solved in the investigation is the mismatch between the supply of vocational education system and the labor market demand. As a result of this unbalance it is registered a poor returns of investment of professional education. It was scientifically grounded how to best organize vocational education system and, as a result, achieving a new balance on the labor market in the conditions of Republic of Moldova.

The theoretical significance of the thesis lies in the argumentation and quantification of efforts, risks and benefits of different models of organization and operation of vocational education system that form the work force according to labour market demands. It was scientifically grounded the model that ensures the highest efficiency of investment in economic conditions of Republic of Moldova.

The practical value of the thesis As a result of the research, were offered practical recommendations that were incorporated into Strategy for the development of technical vocational education in Republic of Moldova, 2013-2020, Regulation of organization and functioning of the Republican Centre for Vocational Education Development, Regulation of organization and functioning of the National Council Vocational Education Coordinator, Regulation of organization and functioning of Centers of Excellence (confirmed by the certificate of implementation from the Ministry of Education).

АННОТАЦИЯ

"Профессионально-техническое образование и способы адаптации к требованиям рынка труда ", Кандидатская диссертация по экономике, Кишинев, 2016 Вероника МИДАРЬ

Структура: введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография из 251 наименований, 23 приложений, 125 страниц текста, с 24 таблиц, 40 рисунков.

Результаты исследования опубликованы в 10 работах.

Ключевые слова: человеческий капитал, рынок труда, рабочая сила, равновесие рынка труда, профессиональное образование и обучение, профессионально-техническое образование, профессиональные стандарты, профессиональные квалификации, Национальная система квалификаций, Европейская система квалификаций, Отраслевые Комитеты, удовлетворенность работодателей качеством подготовки выпускаемых специалистов, эффективность инвестиций в образовании, эффективность системы образования.

Область исследования: Экономическая теория и экономическая политика.

Цель исследования: Анализ моделей и факторов, определяющих эффективность системы подготовки в ПТО и идентификация наиболее эффективной модели организации системы ПТО, так чтобы сформированная рабочая сила способствовала достижению равновесия на рынке труда и, как следствие, способствовала устойчивому экономическому росту.

Задачи исследования: (1) систематизация теоретических подходов воздействия профессионального образования на экономику; (2) определение эффектов трансмиссии образования на итоговых экономических показателях; (3) анализ текущей ситуации в Молдове касающийся рабочей силы сформированной в системе ПТО и оценка экономических последствий; (4) определение причин несоответствия рабочей силы подготовленной в системе ПТО к требованиям рынка труда; (5) выявление моделей организации и функционирования системы ПТО, существующих в мире, оценка опыта и возможностей адаптации к экономической ситуации Республики Молдова; (6) оценка эффективности инвестиций в различных моделях организации системы ПТО и идентификации оптимальной модели для Республики Молдова.

Научная новизна работы состоит в выявлении наиболее выгодной модели организации и функционирования системы ПТО в условиях рынка труда Республики Молдова, которая обеспечивают эффективность профессиональной подготовки рабочей силы, определения высокую отдачу инвестиций в этой области.

Научная проблема решенная в работе заключается в несоответствии между предложением ПТО и спросом на рынке труда, что определяет низкую отдачу инвестиции в системе профессиональной подготовки. В работе было научно обоснованно, как наилучшим образом организовать систему ПТО и, как следствие, достигнуть новый баланс на рынке труда в условиях Республики Молдова.

Теоретическая значимость диссертации заключается в аргументации и количественных расчетах усилий, рисков и преимуществах различных моделей организации и функционирования ПТО. Было научно обоснованна модель, которая обеспечивает высокую эффективность инвестиций в экономических условиях Республики Молдова.

Практическая значимость диссертации заключается в том, что в результате исследования, были предложены практические рекомендации, которые были включены в Стратегию развития технического профессионального образования в Республике Молдова, 2013-2020, Регламент функционирования Республиканского Центра Развития Профессионального Образования, Регламент функционирования Национального Координационного Совета по профессиональному образованию, Регламент функционирования Центров Передового Опыта (подтверждено сертификатом выданным Министерством Образования).